

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни

“БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

Підготовлено кандидатом економічних наук, доцентом *І. Г. Кобою*, викладачем *Т. В. Жилою*

Затверджено на засіданні кафедри банківської та страхової справи (протокол № 20 від 05.12.01)

Перезатверджено на засіданні кафедри банківської та страхової справи (протокол № 2 від 06.09.05)

Перезатверджено на засіданні кафедри банківської та страхової справи (протокол № 14 від 24.06.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Коба І. Г., Жила Т. В. Навчальна програма дисципліни “Банківські операції” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Банківські операції”, вказівки до виконання контрольних завдань, контрольні завдання, питання для самоконтролю, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2010
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вивчення дисципліни “Банківські операції” передбачено навчальним планом підготовки бакалаврів, спеціалістів і магістрів за спеціальністю “Банківська справа” і ґрунтується на поглибленні та конкретизації знань, здобутих студентами під час вивчення курсів “Гроші та кредит”, “Фінанси”, “Інвестознавство”, “Фінансовий менеджмент” та ін.

Мета вивчення навчальної дисципліни “Банківські операції” – ознайомити студентів з основними напрямками діяльності банків, сприяти набуттю практичних навичок при виконанні банківських операцій, пов’язаних з розрахунково-касовим, кредитним та іншими видами обслуговування клієнтів банку.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН дисципліни “БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Організаційні основи діяльності комерційного банку. Кредитно-депозитний та розрахунково-касові операції комерційного банку
1	Створення комерційного банку
2	Формування ресурсів комерційного банку
3	Розрахунково-касові операції комерційного банку
4	Кредитні операції комерційного банку
	Змістовий модуль II. Інвестиційні, валютні та інші операції комерційного банку. Забезпечення фінансової стійкості діяльності комерційного банку
5	Операції банків з цінними паперами
6	Інвестиційні операції комерційних банків
7	Міжнародні операції банків
8	Послуги комерційних банків
9	Забезпечення фінансової стійкості банку
Разом годин: 360	

ЗМІСТ
дисципліни
“БАНКІВСЬКІ ОПЕРАЦІЇ”

Змістовий модуль I. Організаційні основи діяльності комерційного банку. Кредитно-депозитний та розрахунково-касові операції комерційного банку

Тема 1. Створення комерційного банку

Комерційні банки як специфічний суб'єкт господарювання. Роль комерційних банків у розвитку економіки країни. Види комерційних банків, їх операції. Ліцензування банківської діяльності. Нормативні документи, що регламентують діяльність комерційних банків. Економічні нормативи, що регулюють діяльність банку. Організаційна структура та управління банком. Доходи, витрати та прибуток банку, використання прибутку.

Література [1; 5; 8; 13; 19–21]

Тема 2. Формування ресурсів комерційного банку

Загальна характеристика банківських ресурсів. Склад, структура ресурсів комерційного банку. Капітал банку, його структура і формування. Вклади і депозити як важливе джерело банківських ресурсів. Види вкладів, їх характеристика. Вклади, що приймаються від населення. Вклади до запитання, їх характеристика та види. Строкові вклади, їх характеристика. Інші види вкладів від населення.

Робота з юридичними та фізичними особами із залучення депозитів. Залучення ресурсів на міжбанківському ринку.

Методи прогнозування банківських ресурсів. Складання кредитного плану комерційного банку. Організація виконання кредитного плану. Розробка та втілення пропозицій щодо підвищення ефективності використання кредитних ресурсів.

Управління кредитними ресурсами, його взаємозв'язок з прибутковістю банку і ліквідністю балансу банку.

Література [1; 5; 7; 8; 13; 16; 18–21]

Тема 3. Розрахунково-касові операції комерційного банку

Загальні основи операцій банку з розрахунково-касового обслуговування клієнтів. Нормативна база здійснення та організації розрахунків у народному господарстві. Готівкові та безготівкові розрахунки. Способи і форми безготівкових розрахунків. Форми безготівкових розрахунків: платіжні доручення, акредитиви, платіжні вимоги-доручення. Сфера використання і порядок здійснення розрахункових операцій. Ведення рахунків клієнтів. Порядок відкриття, функціонування, закриття рахунків.

Вексель як форма міжгосподарських розрахунків. Банківські операції з векселями. Контроль за дотриманням розрахункової дисципліни.

Організація безготівкових міжгосподарських розрахунків.

Міжбанківські розрахунки, їх характеристика, організація здійснення.

Суть готівкового обігу. Методи регулювання готівкового обігу. Касові операції комерційних банків. Прогнозування касових оборотів.

Розрахунки з використанням пластикових карток. Здійснення касових операцій через банкомати. Забезпечення касової діяльності банку.

Література [3; 4; 7; 13; 16; 18–21]

Тема 4. Кредитні операції комерційного банку

Загальна характеристика кредитних операцій комерційних банків.

Класифікація банківських кредитів. Умови кредитної угоди, принципи кредитування. Оцінка кредитоспроможності позичальника. Форми забезпечення зобов'язань позичальника перед банком. Характеристика позикових рахунків і режим їх дії. Порядок видачі і способи погашення позик. Плата за кредит та її диференціація. Етапи процесу кредитування. Контроль за використанням і погашенням кредиту. Кредитний ризик і методи управління ним. Формування резерву для покриття можливих втрат від кредитних операцій. Особливості надання та погашення окремих видів кредиту. Ціна банківського кредиту.

Кредити, пов'язані з вексельним обігом: обліковий, акцептний, кредит під заставу векселів, авальний. Дисконт і передисконт векселів. Авальовання й акцептування векселів. Видача гарантії на забез-

печення оплати векселів. Інкасування векселів. Оплата векселів за дорученням клієнта. Кредит під заставу цінних паперів. Консорційний кредит, іпотечний кредит, сільськогосподарський кредит, контокорентний кредит, лізинговий кредит, споживчий кредит.

Література [2; 6; 7; 9; 10; 16; 18–21]

Змістовий модуль II. Інвестиційні, валютні та інші операції комерційного банку. Забезпечення фінансової стійкості діяльності комерційного банку

Тема 5. Операції банків з цінними паперами

Характеристика діяльності банків на ринку цінних паперів. Емісійні операції банків. Поняття і види цінних паперів. Формування банківського портфеля цінних паперів та управління ними. Інвестиційні операції банків з цінними паперами. Заставні операції банків з цінними паперами. Посередницькі операції комерційних банків на фондовому ринку. Ризики, властиві банківським інвестиціям. Професійна діяльність банків на ринку цінних паперів.

Література [7; 13; 16; 18–21]

Тема 6. Інвестиційні операції комерційних банків

Економічна сутність і форми інвестицій. Поняття та структура інвестицій. Основи правового регулювання інвестиційної діяльності. Місце банків в інвестиційній активності суспільства. Інвестування шляхом кредитування. Оцінка інвестиційних проєктів, аналіз доцільності й ефективності інвестування. Модель оцінювання терміну окупності, дохідності використаного капіталу. Довгострокове кредитування інвестиційних проєктів.

Література [5; 7; 16; 18–21]

Тема 7. Міжнародні операції банків

Загальна характеристика міжнародних операцій банків, нормативна база регулювання цих операцій.

Організація відносин банків України з іноземними банками. Відкриття, обслуговування та закриття валютних рахунків. Неторговельні операції комерційних банків в іноземній валюті. Операції з міжнародних торговельних розрахунків. Посередництво банків у фінансових розрахунках між експортером та імпортером. Види платежів у міжнародній практиці: банківський переказ, інкасо, акреди-

тив. Операції з торгівлі іноземною валютою на міжбанківському ринку. Операції із залучення та розміщення валютних коштів.

Література [7; 11–13; 16; 18–21]

Тема 8. Послуги комерційних банків

Загальна характеристика та види послуг комерційних банків. Робота комерційних банків при наданні лізингових, факторингових, гарантійних, посередницьких, консультаційних і довірчих послуг. Банківські гарантії та поручительства. Трстові операції. Факторинг і форфейтинг. Операції банків з дорогоцінними металами.

Література [1; 5; 7; 11; 12; 14–21]

Тема 9. Забезпечення фінансової стійкості банку

Формування резервів для покриття можливих втрат від активних операцій. Фінансові звіти банку та оцінка його діяльності. Прибутковість банків. Ліквідність і платоспроможність банків. Регулювання банківської діяльності та нагляд.

Література [1; 7; 10; 18–20]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Контрольні завдання студенти виконують у формі реферату, який складається з відповідей на питання контрольних завдань. Номер варіанта контрольного завдання студент вибирає за першою літерою свого прізвища (див. таблицю).

Перша літера прізвища студента	Номер варіанта контрольного завдання
А, Б	1
В, Г	2
Д, Е, Щ	3
Ж, З, І, Ї	4
К, Л, У	5
М, Н	6
О, П, Ц	7
Р, С, Ч	8
Т, Ш, Ю	9
Ф, Х	10
Є, Ю	11
Я, Й	12

КОНТРОЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Варіант 1

Ви – економіст аналітичного відділу комерційного банку.

1. Дайте визначення платоспроможності комерційного банку.
2. Обчисліть показник платоспроможності комерційного банку.
3. Вкажіть нормативне значення показника платоспроможності комерційних банків.

Умови:

1. Статутний фонд комерційного банку – 10 млн грн.
2. Фактично сплачена його частина – 8 млн грн.
3. Резервний фонд банку – 0,5 млн грн.
4. Активи банку – 10 млн грн.
5. Активи, зважені з урахуванням ризику, – 120 млн грн.

Варіант 2

Ви – економіст аналітичного відділу комерційного банку.

1. Дайте визначення ліквідності комерційного банку.
2. Обчисліть показник загальної ліквідності комерційного банку.
3. Вкажіть нормативне значення показника загальної ліквідності комерційних банків.

Умови:

1. Зобов'язання комерційного банку до вимоги – 60 млн грн.
2. Зобов'язання незалежно від строку виконання – 90 млн грн.
3. Активи комерційного банку незалежно від терміну їх повернення – 100 млн грн.
4. Активи, зважені з урахуванням ризику, – 80 млн грн.

Варіант 3

Ви – економіст аналітичного відділу комерційного банку.

1. Дайте визначення максимального розміру ризику на одного позичальника.
2. Дайте визначення “великого” кредиту комерційного банку.
3. Вкажіть нормативне значення максимального розміру ризику на одного позичальника.

Умови:

1. Сукупна заборгованість за позиками на одного позичальника – 0,3 млн грн.

2. Позабалансові зобов'язання, видані за цими позиками — 0,12 млн грн.
3. Статутний фонд банку — 2 млн грн.
4. Власні кошти банку — 6 млн грн.

Варіант 4

Ви — економіст відділу акціонерного капіталу комерційного банку.

1. Дайте визначення поняття “банківські ресурси”.
2. Обчисліть величину банківських ресурсів.
3. Вкажіть мінімальний розмір статутного фонду, що встановлено для реєстрації комерційних банків.

Умови:

1. Статутний фонд банку — 4 млн грн.
2. Резервний фонд — 1 млн грн.
3. Прибутки банку — 8 млн грн.
4. Витрати банку — 6 млн грн.
5. Основні кошти — 2 млн грн.
6. Кошти місцевого бюджету — 0,5 млн грн.

Варіант 5

Ви — економіст депозитного відділу комерційного банку.

1. Дайте визначення поняття “депозит”.
2. Назвіть властивості депозитів.
3. Обчисліть відсоткові витрати комерційного банку за депозитною операцією.

Умови:

1. Банк уклав депозитний договір з юридичною особою на строк з 01.04.01 до 01.06.01 на суму 15 тис. грн.
2. Після закінчення терміну зберігання банк нарахував відсотки з розрахунку 15 % річних і перерахував суму депозиту з відсотками за ним на розрахунковий рахунок клієнта.
3. Відсотки нараховуються лише на суму депозиту.

Варіант 6

Ви — економіст відділу вкладних операцій комерційного банку.

1. Дайте визначення поняття “вклад”.
2. Охарактеризуйте види векселів.
3. Обчисліть відсоткові витрати комерційного банку за вкладною операцією.

Умови:

1. Банк уклав договір про депозитний вклад з фізичною особою на строк з 01.02.01 до 01.06.01 на суму 1000 грн.
2. Після закінчення терміну зберігання банк нарахував відсотки з розрахунку 30 % річних і виплатив вкладникові суму вкладу і відсотки за ним.
3. Відсотки нараховуються лише на суму вкладу, рік не є високосним.

Варіант 7

Ви – економіст кредитного відділу комерційного банку.

1. Охарактеризуйте відсоткову ставку за позикою і вкажіть фактори, що впливають на її розмір.
2. Назвіть способи захисту від кредитного ризику.
3. Назвіть відсоткові прибутки за позиковою операцією.

Умови:

1. Банк уклав кредитний договір з позичальником на строк з 02.04.01 до 01.06.01 на суму 100 тис. грн.
2. Згідно з договором позичальник має виплатити відсотки по закінченні строку його дії з розрахунку 40 % річних.

Варіант 8

Ви – економіст відділу активно-пасивних операцій комерційного банку.

1. Дайте визначення понять “кредит” і “позика”.
2. Зазначте відмінності кредитних та інвестиційних операцій комерційних банків
3. Обчисліть відсоткові прибутки за позиковими операціями.
4. Охарактеризуйте процентну ставку за позикою.

Умови:

1. Банк надав кредит юридичній особі в обсязі 100 тис. грн на строк 2 роки зі ставкою 40 % річних.
2. Через півроку процентна ставка за кредитом була встановлена у розмірі 35 % річних, а ще через півроку вона була встановлена в розмірі 30 %.

Варіант 9

Ви – економіст кредитного відділу комерційного банку.

1. Наведіть класифікацію кредитів комерційних банків.

2. Зазначте умови кредитної угоди.
3. Обчисліть прибутки за позиковою операцією.

Умови:

Банк надав кредит в обсязі 10 тис. грн індивідуальному позичальнику на строк 1 рік за ставкою 40 % річних, а ще через 3 місяці вона була встановлена у розмірі 20 % річних.

Варіант 10

Ви – економіст відділу цінних паперів комерційного банку.

1. Зазначте властивості, притаманні векселю.
2. Зазначте відмінності простого і похідного векселя.
3. Обчисліть величину депозиту.
4. Обчисліть суму, яку банк виплатить своєму клієнту під час обліку переказного векселя.

Умови:

1. У розрахунок за поставку фірма АВС отримала від свого клієнта переказний вексель на суму 100 тис. грн з датою зберігання терміну дії через 30 днів.
2. Фірма АВС обліковує вексель у комерційному банку, який використовує облікову ставку 60 %.

Варіант 11

Ви – економіст інвестиційного відділу комерційного банку.

1. Дайте визначення понять “акція” та “інвестиції”.
2. Зазначте відмінності інвестиційних і позикових операцій комерційних банків.
3. Обчисліть курс акцій підприємства.

Умови:

1. Комерційний банк придбав акції підприємства, які за минулий рік принесли дивіденди у розмірі 4 грн на одну акцію.
2. Рівень позикового процента становив 40 %, облікова ставка – 16 %.

Варіант 12

Ви – економіст відділу лізингу комерційного банку.

1. Охарактеризуйте поняття “лізинг”.
2. Охарактеризуйте види лізингу.
3. Назвіть складові лізингового платежу.
4. Обчисліть розмір орендних платежів.

Умови:

1. Банк надав в оренду підприємству обладнання, що коштує 50 тис. грн на термін 5 років.
2. Лізинговий відсоток становить 20 %.
3. Періодичність орендних платежів — один раз на квартал.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Авалювання й акцептування векселів.
2. Акцептний кредит та його характеристика.
3. Ведення валютних рахунків клієнтів.
4. Види комерційних банків та їх організаційна структура.
5. Види операцій комерційних банків.
6. Види та порядок оформлення розрахункових документів.
7. Вклади, їх види та характеристика.
8. Власний і залучений банківський капітал, його економічна характеристика.
9. Джерела фінансування капітальних вкладень.
10. Довгострокові споживчі кредити.
11. Документи, що подаються банками для отримання ліцензій НБУ для здійснення банківських операцій.
12. Економічна суть і форми інвестицій.
13. Емісійні операції банків на ринку цінних паперів.
14. Емісія та використання банківських векселів.
15. Етапи процесу кредитування.
16. Ефективність інвестицій.
17. Залучення ресурсів на міжбанківському ринку.
18. Спосіб захисту від кредитного ризику: лімітування кредитів.
19. Спосіб захисту від кредитного ризику: диверсифікація кредитних вкладень.
20. Спосіб захисту від кредитного ризику: забезпечення зобов'язань позичальника.
21. Спосіб захисту від кредитного ризику: оперативність при стягненні боргу.
22. Спосіб захисту від кредитного ризику: оцінка кредитоспроможності позичальника.
23. Спосіб захисту від кредитного ризику: страхування кредитних операцій.
24. Інвестиційні операції банків з цінними паперами.
25. Інкасування векселів.

26. Капітальні вкладення, принципи і методи їх фіксування.
27. Касові операції комерційного банку.
28. Класифікація видів валютних угод.
29. Класифікація кредитів комерційних банків, їх характеристика.
30. Контокорентний кредит.
31. Контроль банку за використанням кредиту позичальником.
32. Кредити під цінні папери.
33. Лізингові операції.
34. Ліквідність і платоспроможність комерційного банку.
35. Ліцензування банківської діяльності.
36. Міжбанківські розрахунки.
37. Міжнародні кредитні операції.
38. Міжнародні розрахункові операції.
39. Неторговельні операції комерційних банків в іноземній валюті.
40. Нормативи капіталу комерційного банку.
41. Нормативне регулювання операцій банків з іноземною валютою.
42. Операції з міжнародних торговельних розрахунків.
43. Операції з торгівлі іноземною валютою на міжбанківському ринку.
44. Операції із залучення і розміщення валютних коштів.
45. Органи управління комерційним банком.
46. Організаційна структура комерційних банків.
47. Організація грошово-готівкового обігу.
48. Організація діяльності комерційного банку.
49. Організація кредитних відносин банку з індивідуальними позичальниками.
50. Основи організації зовнішньоекономічних зв'язків.
51. Основи правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні.
52. Основні екологічні нормативи, що регулюють діяльність комерційного банку.
53. Основні фактори, що формують розмір процентних ставок.
54. Позиковий процент, його диференціація.
55. Поняття кредитного ризику та основні способи захисту від нього.
56. Порядок видачі кредитів комерційними банками.
57. Порядок здійснення операцій за вкладками населення.
58. Посередницькі послуги комерційного банку.

59. Прибутковість банків.
60. Принципи і суть організації безготівкових розрахунків.
61. Проблеми позики і банківський контроль.
62. Прогнозування касових оборотів.
63. Процентна політика за вкладками населення.
64. Ризик і ліквідність інвестиційних операцій.
65. Розрахунки акредитивами.
66. Розрахунки з використанням пластикових карток.
67. Склад, структура й економічна характеристика банківських ресурсів.
68. Суть і види споживчих кредитів.
69. Суть і цілі банківських інвестицій.
70. Подібність і відмінність інвестиційних і позикових операцій.
71. Умови платежів і документація при міжнародних розрахунках.
72. Управління банківськими ресурсами.
73. Фактори, що впливають на формування позикового процента.
74. Факторингові операції.
75. Фінансове посередництво банків на ринку цінних паперів.
76. Фінансові звіти банку та оцінювання його діяльності.
77. Форми безготівкових розрахунків і засоби платежу.
78. Форми забезпечення зобов'язань позичальників перед банками.
79. Форми заощаджень населення.
80. Формування депозитних ресурсів.
81. Формування резервів на покриття можливих збитків від активних операцій.
82. Характеристика видів банківських послуг.
83. Характеристика кредитів під заставу векселів.
84. Характеристика кредитного плану комерційного банку.
85. Характеристика міжнародної розрахункової операції.
86. Характеристика операцій РЕПО.
87. Характеристика і види векселів.
88. Характеристики платіжних документів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 № 2121-III.

2. Закон України “Про заставу” від 02.10.92 № 2654-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 47.
3. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Затв. постановою НБУ від 29.03.01 № 135.
4. Інструкція про міжбанківські розрахунки в Україні: Затв. постановою Правління НБУ від 27.12.99 № 621.
5. Інструкція про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків: Затв. постановою Правління НБУ від 14.04.98 № 141.
6. Положення про кредитування: Затв. постановою Правління НБУ від 28.09.95 № 246.
7. Положення про переказний та простий вексель: Затв. постановою Правління НБУ від 10.09.92 № 528.
8. Положення про порядок створення і реєстрації комерційних банків: Затв. постановою Правління НБУ від 21.07.98 № 281.
9. Положення про порядок формування та використання резерву та можливі втрати за позичками комерційних банків: Затв. постановою Правління НБУ від 16.12.98 № 520.
10. Правила здійснення депозитних операцій для банківських депозитів: Затв. постановою Правління НБУ від 30.06.98 № 250.
11. Уніфіковані правила та звичаї для договірних гарантій: Розроблені Міжнародною Торговою палатою у 1992 р.
12. Уніфіковані правила та звичаї для документарних акредитивів: Розроблені Міжнародною Торговою палатою у 1993 р. № 500.
13. Банківська справа: Короткий слов.-довід. / А. В. Калина та ін. — К.: МАУП, 1998.
14. Внукова М. М. Основи факторингу: Навч. посіб. — К.: ТОВ “Знання”, 1998; Бібліотека банкіра. — 1998. — № 1.
15. Внукова М. М. Факторинг: Проблеми та шляхи розвитку в Україні // Банківська справа. — 1998. — № 3.
16. Колесников Л. П. Банковское дело. — М., 1998.
17. Кузнецова Н. С., Назарчук І. Р. Ринок цінних паперів в Україні: Правові основи формування та функціонування. — К., 1998.
18. Лаврушик О. И. Банковское дело. — М., 1998.
19. Мороз А. Н. Банківські операції. — К., 2000.
20. Остапшин Т. П. Основи банківської справи: Курс лекцій. — К.: МАУП, 1999. — 112 с.
21. Савлук М. І., Мороз А. М., Коряк А. А. Вступ до банківської справи. — К.: Лібра, 1998. — 344 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Банківські операції”	3
Зміст дисципліни “Банківські операції”	4
Вказівки до виконання контрольних завдань	7
Контрольні завдання	8
Питання для самоконтролю	12
Список літератури.....	14

Відповідальний за випуск *Н. В. Медведєва*
Редактор *Л. С. Тоболіч*
Комп’ютерне верстання *О. А. Варваріна*

Зам. № ВКЦ-4581

Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*